

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШІНСЬКОГО»**

*(кафедри теорії та методики практичної психології,
кафедра психіатрії, медичної та спеціальної психології)*

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра мовної та психолого-педагогічної підготовки)

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

(кафедра психології)

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(кафедра практичної психології)

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

**Збірник наукових праць
Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції**

19 травня 2023 року

Одеса – 2023

ступеню впливу (фізичного чи морального) військових подій на кожну особу, віддаленість в часі від стресової події чи тривалість її досі тощо.

Зазвичай при короткочасних стресових розладах, які тривають до декількох тижнів у підлітків та осіб юнацького віку потрібно бути досить лояльними. Не повинно загострювати їх увагу на розумінні того, що вони перебувають у стресовому стані. При навчанні, для виведення їх із зони хворобливої абстракції рекомендується застосовувати якомога більше наочного матеріалу. Такий наочний матеріал може бути доволі статичним, але сама картинка буде заземлювати психіку особи, не надаючи спроби свідомості знов перенестися на травмуючі події. Більш того, картинка буде у нагоді тим особам, які по своєму типу є візуалами, а таких переважна більшість, аудіали зможуть сприймати інформацію на послух і тому будь-яка навчальна інформація має бути доволі систематизованою та зрозумілою для травмованої психіки підлітків та осіб юнацького віку.

Отже, підсумовуючи здатність підлітків та осіб юнацького віку засвоювати інформацію під час стресових ситуацій за допомогою онлайн технологій чи при офлайн навчанні слід спочатку оцінити розумовий, психоемоційний стан такої особи, зважити на зовнішні оточуючі фактори та надати рекомендації до більш доцільної та ефективної форми навчання в певновизначених умовах.

Література

1. Даниляк О., Марінець С-А., Заячківська О. Еволюція знань про стрес: від Ганса Сельє до сучасних досягнень. *Праці НТШ Мед. науки* 2016. Т. XLV. С. 27–40. <http://file:///D:/Documents/Downloads/121-Article%20Text-206-1-10-20190706.pdf>
2. МХБ 10. <http://kod.poltavalk.com.ua/mkxh-10-am/66-klas-5-rozlady-psykhiky-ta-povedinky-f00-f99/549-f40-f48-nevrotichni-pov-yazani-zi-stresom-ta-somatoformni-rozladi>
3. Доброштан Н., Куліш О. Вікові особливості у дослідженнях видів і процесів пам'яті. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2020. Випуск 7. С. 37–44 *Visnyk of the Lviv University. Series Psychological science. Issue 7. P. 37–44*
4. Токарева Н.М., Шамне А.В., Макаренко Н.М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія. Кривий Ріг: Інтерсервіс, 2014. 312 с.
5. Яцина О.Ф. Вплив війни на психічне здоров'я: ознаки травматизації психіки дітей та підлітків. *Наукові перспективи*. 2022. № 7(25). С. 554-567.

ДІАГНОСТИКА ТА ПСИХОКОРЕКЦІЯ ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ТА НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ

Варфоломєєва Д.А., Мельничук І.В., Павлова І.Г.

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Проблема дослідження пам'яті та її психокорекція у дітей молодшого шкільного віку в екстремальних та надзвичайних умовах є актуальною як в теоретичному так і практичному аспектах. Вивченням даної теми займалося чимало людей, найвідоміші з яких: П.П. Болонський, С.П. Бочарова, Л.С. Виготський, Д.Б. Ельконін, П.І. Зінченко, С.Л. Рубінштейн, А.О. Смірнов, П.М. Якобсон та багато інших. На перший погляд процес сприйняття інформації та подальше її закріплення здається дуже простим, але перш ніж це відбудеться

інформація проходить величезний шлях від сприйняття до запам'ятовування. В процесі пізнання навколишнього середовища відбувається формування певного образу світу, який забарвлюється в пам'яті, в основі всього живого. Тому в найбільш сприятливі періоди для формування гарної пам'яті у дитини необхідно приділяти максимально багато часу та зусиль для відмінного результату, аби поліпшувати процеси запам'ятовування та пам'ять в цілому. В період молодшого шкільного віку змінюється провідна психічна саморегуляція, відбувається перехід від мимовільної до свідомо-вольової. Цей період є важким в адаптації для дитини, оскільки одночасно на дитину звалюється велика кількість вимог та правил, які потребують певного рівня відповідальності. Взагалі процес розвитку та встановлення, як окремої особистості, молодшого школяра проходить певний шлях, який розпочинається з адаптації до нових умов перебування та оточення, після чого відбувається індивідуалізація, тобто розуміння власних можливостей та подальша інтеграція, яка проявляється в поступовому вливанні дитини в групу ровесників.

Проаналізувавши теоретичну літературу можна виокремити декілька методик, які найкраще дозволять визначити та проаналізувати всі аспекти даної проблеми, а саме діагностика та психокорекція пам'яті дітей молодшого шкільного віку в екстремальних та надзвичайних умовах.

Узагальнюючи наукову літературу (О. Винославська, М. Лемак, З. Огороднійчук, В. Шапарь) можна відмітити, що існує безліч методик для дослідження рівня пам'яті у дітей молодшого шкільного віку.

Враховуючи мету та завдання нашого дослідження, а також вікові особливості, нами були відібрані наступні методики: «Запам'ятовування образів», «Запам'ятовування десяти слів» (О. Лурія) та «Піктограми».

Вибірку склали 20 дітей, віком 8-9 років. За результатами емпіричного дослідження ми здобули такі дані.

В результаті проведеного експерименту за методикою «Запам'ятовування образів», було визначено загальний рівень розвитку пам'яті та обсяг образної пам'яті.

Таблиця 1

Загальний рівень розвитку пам'яті та обсяг образної пам'яті

Параметр оцінки	Рівень		
	Високий	Середній	Низький
Загальний рівень пам'яті та обсяг образної пам'яті	30%	60%	10%

За результатами отриманих даних, встановлено загальний рівень пам'яті та обсяг образної пам'яті, через що видно, що 30 % досліджуваних мають високі показники розвитку пам'яті, більшість досліджуваних, а точніше кажучи – 60 % мають середні показники розвитку образної пам'яті. Та 10 % досліджуваних показали низькі показники розвитку пам'яті, що пов'язане з недостатнім приділенням уваги щодо навчання з цими дітям зі сторони дорослих. Дослідження базувалося на дослідженні зорової образної пам'яті.

Отже, за результатами даного експерименту було зафіксовано, що більшість досліджуваних (60%) мають середні показники пам'яті. Вони характеризуються достатнім рівнем вміння зосереджування, мислення, уваги та запам'ятовування. При наявності більш сприятливих умов для життя, відсутності шкідливих стресогенних факторів, що згубно можуть впливати на психіку, систематичним займанням розвитку зі сторони дорослих (вчителів та батьків), діти мають вищі та кращі показники розвитку пам'яті і таких досліджуваних – 30%. Але при відсутності всіх вище перелічених позитивних факторів, що впливають на когнітивну сферу дітей та психіку в цілому показники стають дещо гіршими, і таких досліджуваних у даному експерименті – 10%.

Рис. 1. Середній показник до загального рівня пам'яті та образної пам'яті.

При аналізі результатів дослідження, отриманих за методикою «Запам'ятовування десяти слів» (О. Лурія), яка направлена на визначення загального рівня пам'яті, можливостей до запам'ятовування, збереження, відтворення інформації короткочасної та довготривалої пам'яті, було встановлено, що з усіх 100 % досліджуваних, 25 % досліджуваних мають високий рівень розвитку короткочасної та відстроченої пам'яті, 40 % досліджуваних мають добрий рівень розвитку пам'яті, 25 % досліджуваних мають середній рівень розвитку пам'яті, та 10 % досліджуваних мають низький рівень розвитку пам'яті.

Таблиця 2

Оцінка короткочасної та довготривалої пам'яті

Параметр оцінки	Рівень			
	Високий рівень	Добрий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Суб'єктивна оцінка короткочасної та довготривалої пам'яті	25%	40%	25%	10%

Оцінка короткочасної та довготривалої пам'яті

Рис. 2. Середній показник до оцінки короткочасної та довготривалої пам'яті.

В ході дослідження для досягнення поставленої мети було використано ще одну методику, яка направлена на дослідження загальних процесів пам'яті, інтелектуальних процесів та мислення дитини, яка носить назву «Піктограми».

Для отримання результатів дослідження було встановлено основні критерії оцінювання: критерій адекватності, критерій відтворення, критерій конкретності чи абстрактності, критерій стандартності чи оригінальності. Після тривалої, уважної обробки та інтерпретації результатів було отримано такі показники: 85 % досліджуваних мають гарні показники пам'яті та добре розвинутий інтелект, при цьому 15 % досліджуваних мають дещо занижені показники пам'яті та потребують психокорекції.

Загальна оцінка пам'яті та інтелектуальних процесів за методикою "Піктограми"

Рис. 3. Середній показник до загальної оцінки пам'яті та інтелектуальних процесів за методикою «Піктограми».

За результатами експериментальної частини дослідження була проведена психокорекційна робота з поставленої теми, направлена на корекцію пам'яті дітей молодшого шкільного в екстремальних та надзвичайних умовах. Вся психокорекційна програма представляє собою 10 занять, які направлені на: загальний розвиток пам'яті, розвиток довільності психічних процесів, розвиток зорової та слухової пам'яті, вміння зосереджуватися, розвиток короткочасної та зорової пам'яті, розвиток мислення, розвиток запам'ятовування, розвиток смислової пам'яті, розвиток логічної пам'яті, оперативної пам'яті, уваги.

Підводячи підсумки з усього вище написаного можна зробити висновки, що за рахунок теоретичних аспектів формування пам'яті виникає змога краще розуміти механізми формування та збереження пам'яті у дитини молодшого

шкільного віку в екстремальних та надзвичайних умовах, що в свою чергу допомагає розробляти ефективні методи та підходи діагностики та психокорекції пам'яті.

В ході емпіричного дослідження було узагальнено методики, які використовуються для дослідження пам'яті дітей молодшого шкільного віку в екстремальних та надзвичайних умовах. Згідно до цього було використано такі методики: «Запам'ятовування образів», «Запам'ятовування десяти слів» (О. Лурія) та «Піктограми».

Виявлено, що за методикою «Запам'ятовування образів» 30 % досліджуваних мають високий рівень розвитку пам'яті, 60 % досліджуваних мають середній рівень розвитку пам'яті та 10 % досліджуваних мають низький рівень розвитку пам'яті.

За результатами дослідження методики «Запам'ятовування десяти слів» (О. Лурія) 25 % досліджуваних мають високий рівень розвитку короткочасної та відстроченої пам'яті, 40 % досліджуваних мають добрий рівень розвитку пам'яті, 25 % досліджуваних мають середній рівень розвитку пам'яті та 10 % досліджуваних мають низький рівень розвитку пам'яті.

Розглядаючи результати дослідження за методикою «Піктограми», було виявлено, що 85 % досліджуваних мають високий показник пам'яті та добре розвинутий інтелект, а 15 % досліджуваних мають дещо занижені показники пам'яті та потребують психокорекції.

Дані методики направлені на дослідження загальної оцінки стану пам'яті, можливостей запам'ятовування, збереження та подальшого відтворення інформації. В ході проведення психіагностичного обстеження я впевнилась в тому, що пам'ять можна та навіть необхідно вдосконалювати за допомогою різноманітних методик.

За результатами дослідження було виявлено, що декілька дітей мають дещо занижені показники пам'яті та потребують певної психокорекційної програми. Тож для найбільш продуктивного формування в дитини пам'яті необхідно враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, брати в урахування вік дитини, умови перебування та навчання. Необхідно також пам'ятати, що на формування пам'яті молодшого школяра можуть негативно впливати несприятливі умови, такі, як втома, стрес, недостатнє харчування та графік роботи - відпочинку. Саме за рахунок дослідження теоретичних аспектів формування пам'яті молодшого школяра можлива ефективна розробка психокорекційної програми. Таким чином, можна зробити висновок, що поставлену на початку роботи мету досягнуто та актуальність даної теми, щодо важливості діагностики та психокорекції пам'яті дітей молодшого шкільного віку доведено.

Література

1. Богайчук Р.В. Практична ейдетика в початковій школі : навч. книг. Тернопіль : Богдан, 2013. 46 с.
2. Данилова Н.Н. Психофизиология. М.: Аспект Пресс, 2002. 373 с.
3. Вікова психологія / за ред.. Г.С. Костюка. Київ, 1976. 272 с.

4. Загальна психологія : Підручник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук. Київ : Либідь, 2005. 464 с.
5. Крутецький В.А. Психологія. Київ : Вища школа, 1978. 282 с.
6. Психология для всех и каждого / сост. В.Б. Шапарь. Харьков : Форсинг, 2002. 448 с.
7. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник / уклад.: М.В. Лемак, В.Ю. Петрище. 2-ге видавництво. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. 616 с.
8. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2006. 360 с.
9. Сердюк Л.З. Психологія : Навч. посібник. Київ : Університет «Україна», 2005. 256 с.
10. Терлецька Л. Основи Психодіагностики. Київ : Главник, 2006. 143 с.

БУЧАНСЬКА РІЗНЯ: ПЕРЕДУМОВИ НАРОДЖЕННЯ НЕЛЮДІВ

Дорошенко О., Оверчук В. А.

*Донецький національний університет імені Василя Стуса
(м. Вінниця, Україна)*

З самого початку повномасштабного наступу на Україну, ми отримуємо повідомлення про безліч звірств, які вчиняють російські війська. Серед них авіаудари по мирній інфраструктурі міст і селищ, масові вбивства цивільного населення, згвалтування, катування цивільних та полонених, волонтерів, журналістів, представників місцевих органів самоврядування, а також застосування невивіркованої зброї.

Воєнні злочини – це серйозні порушення міжнародного гуманітарного права (порушення законів і звичаїв війни), за скоєння яких передбачено кримінальну відповідальність фізичних осіб на національному та міжнародному рівнях.

Воєнні злочини є одним з видів основних злочинів проти міжнародного права поряд зі злочином агресії, злочинами проти людяності та геноцидом. Воєнними злочинами є серйозні порушення заборон, що містяться як у договірному, так і у звичаєвому міжнародному гуманітарному праві [3].

Перелік воєнних злочинів, що становлять серйозні порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, охоплює:

- 1) умисне вбивство;
- 2) катування і нелюдське поводження, зокрема біологічні експерименти, умисне заподіяння тяжких страждань чи серйозного каліцтва, завдання шкоди здоров'ю;
- 3) незаконне, невмотивоване і широкомасштабне руйнування і привласнення майна, не спричинене військовою необхідністю, скоєне щодо осіб та майна, які перебувають під захистом конвенцій;
- 4) примус цивільної особи чи військовополоненого служити в збройних силах ворожої держави;
- 5) позбавлення особи права на неупереджене і нормальне судочинство; незаконна депортація, переміщення цивільної особи;
- 6) незаконний арешт цивільної особи;
- 7) взяття заручників (ст. 50 ЖКІ, ст. 51 ЖКІІ, ст. 130 ЖКІІІ, ст. 147 ЖКІV).